ISSN 3060-5091 (Online)
Farg‘ona metodika maktabi – Ферганская методическая школа – Fergana methodical school
2026-yil 6-son.

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.24085339

Tasviriy sanat darslarida zamonaviy talim jarayonlari

Qurbonova Barchinoy Mirzahamdamovna –
Farg‘ona davlat universiteti,
Tasviriy sanat kafedrasi mudiri
Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
E-mail: barchinoy0218@gmail

Annotatsiya. *Mazkur maqolada tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishning pedagogik asoslari, o‘qitish mazmunini takomillashtirish yo‘llari hamda samarali ta’lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan. Tasviriy san’at mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning badiiy-estetik tafakkuri, ijodiy qobiliyatlari, mustaqil fikrlashi va obrazli idrokini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, interfaol metodlar, raqamli ta’lim resurslari, amaliy-ijodiy topshiriqlar hamda milliy tasviriy san’at merosidan foydalanishning ta’limiy va tarbiyaviy ahamiyati asoslangan. Maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tasviriy san’at ta’limiga tatbiq etish orqali o‘quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirish va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga doir ilmiy-metodik qarashlar bayon etilgan.*

Kalit so‘zlar: *tasviriy san’at, zamonaviy ta’lim, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, badiiy-estetik tafakkur, ijodiy qobiliyat, raqamli ta’lim resurslari, milliy san’at merosi, mustaqil fikrlash.*

Современные образовательные процессы на уроках изобразительного искусства

Аннотация. *В данной статье рассматриваются педагогические основы организации современных образовательных процессов на уроках изобразительного искусства, пути совершенствования содержания обучения и возможности использования эффективных образовательных технологий. Анализируются вопросы развития художественно-эстетического мышления, творческих способностей, самостоятельного мышления и образного восприятия учащихся на занятиях по изобразительному искусству. Также раскрывается образовательное и воспитательное значение применения интерактивных методов, цифровых образовательных ресурсов, практических творческих заданий и национального художественного наследия. В статье представлены научно-методические подходы к повышению активности учащихся в учебном процессе и развитию их творческого потенциала посредством внедрения современных педагогических подходов в обучение изобразительному искусству.*

Ключевые слова: *изобразительное искусство, современное образование, педагогические технологии, интерактивные методы, художественно-эстетическое мышление, творческие способности, цифровые образовательные*

ресурсы, национальное художественное наследие, самостоятельное мышление.

Modern educational processes in visual arts lessons

Annotation. *This article examines the pedagogical foundations of organizing modern educational processes in visual arts lessons, approaches to improving the content of instruction, and opportunities for using effective educational technologies. It analyzes the development of students' artistic and aesthetic thinking, creative abilities, independent thinking, and imaginative perception during visual arts lessons. The article also highlights the educational and developmental significance of interactive methods, digital learning resources, practical creative assignments, and national artistic heritage. Furthermore, it presents scientific and methodological approaches to increasing students' engagement in the learning process and developing their creative potential through the integration of modern pedagogical approaches into visual arts education.*

Keywords: *visual arts, modern education, educational technologies, interactive methods, artistic and aesthetic thinking, creative abilities, digital learning resources, national artistic heritage, independent thinking.*

KIRISH

Jahon ta'lim tizimida yuz berayotgan innovatsion o'zgarishlar, raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi, kompetensiyaviy yondashuvning rivojlanishi hamda o'quvchilarning individual ijodiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga qaratilgan pedagogik talablarning ortib borishi tasviriy san'at ta'limining mazmuni va tashkiliy asoslarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Zamonaviy pedagogik jarayonlarda o'quvchilarning badiiy-estetik tafakkuri, vizual savodxonligi, ijodiy mustaqilligi, obrazli fikrlashi va estetik qadriyatlarga ongli munosabatini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Mazkur jarayon tasviriy san'at darslarini ilmiy asoslangan pedagogik yondashuvlar, innovatsion ta'lim texnologiyalari va ijodiy faoliyatni rivojlantiruvchi didaktik vositalar asosida tashkil etishning dolzarbligini belgilaydi. Dunyo pedagogika ilmida tasviriy san'at ta'limining shaxs intellektual, hissiy-estetik va ijodiy rivojlanishidagi imkoniyatlarini kengaytirish, o'quvchilarning badiiy idrokini shakllantirish, vizual madaniyatini rivojlantirish hamda mustaqil ijodiy faoliyatini pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatli, integrativ va refleksiv yondashuvlarning tasviriy san'at darslarida o'zaro uyg'unligini ta'minlash, an'anaviy badiiy faoliyatni zamonaviy raqamli vositalar bilan integratsiyalash hamda o'quvchilarning ijodiy rivojlanish natijalarini aniqlashga qaratilgan pedagogik mexanizmlarni takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, yosh avlodning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish, milliy madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalash hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar tasviriy san'at fanining pedagogik imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhim asos yaratmoqda. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ–637-son «Ta'lim to'g'risida»gi Qonunida ta'lim sohasining asosiy prinsiplari, ta'lim tizimini tashkil etish va rivojlantirishning huquqiy asoslari belgilangan . Mazkur qonunda ifodalangan ta'limning uzluksizligi, izchilligi, insonparvarlik xususiyati va teng imkoniyatlarga asoslanishi kabi prinsiplar tasviriy san'at darslarini o'quvchilarning individual xususiyatlari va ijodiy ehtiyojlariga muvofiq tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF–5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta'lim jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish, ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlarning kasbiy

salohiyatini rivojlantirish masalalari belgilangan . Ushbu ustuvor yo‘nalishlar bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining zamonaviy pedagogik yondashuvlarni egallashi, innovatsion ta’lim muhitini yaratishi hamda o‘quvchilarning badiiy-ijodiy faoliyatini samarali tashkil etishga tayyorligini rivojlantirish zaruratini kuchaytiradi. Tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishning dolzarbligi mazkur fanning o‘ziga xos badiiy-estetik xususiyatlari bilan ham belgilanadi. Tasviriy san’at o‘quvchilarning borliqni obrazli idrok etishi, rang va shakl munosabatlarini anglash, fazoviy tasavvurini rivojlantirish, badiiy kompozitsiyalar yaratish hamda ijodiy g‘oyalarni amaliy faoliyatda ifodalash imkoniyatlarini kengaytiradi. Ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish ta’lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar, ijodiy topshiriqlar va baholash mezonlarini o‘zaro uyg‘unlashtirishni talab etadi.

Mavzuning pedagogik dolzarbligi tasviriy san’at darslarida o‘quvchilarning individual badiiy qobiliyatlarini aniqlash, ijodiy faoliyatini rivojlantirish va mustaqil tasviriy izlanishlarini qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan ta’lim muhitini shakllantirish zarurati bilan izohlanadi. O‘quvchilarning badiiy tayyorgarligi, estetik idroki, ijodiy tafakkuri va tasviriy faoliyatga bo‘lgan qiziqishlaridagi individual farqlar ta’lim jarayonida differensial yondashuvdan foydalanishni taqozo etadi. Bunday sharoitda o‘qituvchining pedagogik faoliyati o‘quvchilarning mavjud imkoniyatlarini aniqlash, individual rivojlanish dinamikasini kuzatish va ijodiy muvaffaqiyatlarini rag‘batlantirishga yo‘naltirilishi muhimdir. Mavzuning ilmiy-nazariy ahamiyati zamonaviy tasviriy san’at ta’limining pedagogik mohiyatini ochib berish, ta’lim jarayonining tarkibiy komponentlarini aniqlash, innovatsion pedagogik yondashuvlarning o‘zaro aloqadorligini asoslash hamda o‘quvchilarning badiiy-ijodiy rivojlanishini ta’minlovchi pedagogik shart-sharoitlarni tizimlashtirish bilan belgilanadi.

Mavzuning amaliy dolzarbligi esa tasviriy san’at darslarida muammoli va loyihaviy ta’lim, interfaol metodlar, raqamli grafik vositalar, ijodiy topshiriqlar, elektron portfolio hamda refleksiv baholash texnologiyalaridan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bilan bog‘liq. Mazkur vositalar o‘quvchilarning badiiy bilimlarni mustaqil o‘zlashtirishi, ijodiy muammolarni hal etishi, tasviriy faoliyat natijalarini tahlil qilishi va individual ijodiy tajribasini boyitishiga yo‘naltiriladi. Demak, tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini ilmiy-pedagogik jihatdan o‘rganish, ularning nazariy asoslarini tizimlashtirish, samarali pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash va innovatsion ta’lim texnologiyalarini badiiy-ijodiy faoliyat bilan integratsiyalash masalalari pedagogika nazariyasi va amaliyotining dolzarb ilmiy muammolaridan biri hisoblanadi. Mazkur muammoning tadqiq etilishi tasviriy san’at ta’limining pedagogik imkoniyatlarini kengaytirish, o‘quvchilarning badiiy-estetik va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda zamonaviy ta’lim talablariga muvofiq pedagogik jarayonni takomillashtirish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi.

Tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini ilmiy-pedagogik jihatdan o‘rganish, ularning nazariy asoslarini tizimlashtirish, samarali pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash va innovatsion ta’lim texnologiyalarini badiiy-ijodiy faoliyat bilan integratsiyalash masalalari pedagogika nazariyasi va amaliyotining dolzarb ilmiy muammolaridan biri hisoblanadi. Mazkur muammoning tadqiq etilishi tasviriy san’at ta’limining pedagogik imkoniyatlarini kengaytirish, o‘quvchilarning badiiy-estetik va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda zamonaviy ta’lim talablariga muvofiq pedagogik jarayonni takomillashtirish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Tasviriy san’at ta’limini zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etish masalasi pedagogika nazariyasi, san’at pedagogikasi hamda ta’lim texnologiyalariga oid ilmiy tadqiqotlarda muhim yo‘nalishlardan biri sifatida o‘rganib kelinmoqda. Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarda tasviriy san’at darslarining didaktik imkoniyatlarini

kengaytirish, o‘quvchilarning badiiy-estetik tafakkurini rivojlantirish, ijodiy faoliyatga yo‘naltirilgan ta’lim muhitini shakllantirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni o‘quv jarayoniga integratsiyalash masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Tasviriy san’at ta’limining ilmiy-nazariy asoslarini o‘rganishda o‘zbekistonlik olimlardan R.Hasanov, N.Abdullayev, B.Oripov, S.Bulatovlarning ilmiy va o‘quv-uslubiy ishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, R.Hasanovning tasviriy san’atni o‘qitish metodikasiga oid tadqiqotlarida o‘quvchilarning tasviriy faoliyatini tashkil etish, badiiy bilim va ko‘nikmalarini shakllantirish, tasviriy san’at mashg‘ulotlarining ta’limiy hamda tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanish masalalari yoritilgan. Olimning ilmiy-metodik qarashlari tasviriy san’at darslarida o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, ko‘rgazmalilik tamoyiliga amal qilish hamda amaliy-ijodiy faoliyatni izchil tashkil etishning pedagogik ahamiyatini ochib beradi. N.Abdullayevning san’at tarixi va tasviriy san’atning nazariy asoslariga bag‘ishlangan asarlarida badiiy madaniyatning shakllanishi, tasviriy san’atning tarixiy taraqqiyoti, milliy va jahon san’ati namunalarining estetik xususiyatlari keng yoritilgan. Mazkur ilmiy qarashlar tasviriy san’at darslari mazmunini milliy va umuminsoniy badiiy qadriyatlar bilan boyitish, o‘quvchilarning san’at asarlarini idrok etish hamda tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishda nazariy ahamiyatga ega. S.Bulatovning xalq amaliy bezak san’ati va badiiy ta’limga oid ilmiy-uslubiy ishlari tasviriy san’at mashg‘ulotlarida milliy badiiy merosdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini yoritishga qaratilgan.

Mazkur yondashuv o‘quvchilarning milliy san’at an’analariga hurmatini shakllantirish, badiiy didini rivojlantirish, kompozitsion tafakkurini takomillashtirish hamda ijodiy faoliyatini milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi. Zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishning pedagogik asoslarini tadqiq etishda N.A.Muslimov, O‘.Q.Tolipov, N.N.Azizxo‘jayeva, B.X.Xodjayev kabi olimlarning ilmiy qarashlari alohida ahamiyatga ega. Ularning pedagogik texnologiyalar, kasbiy kompetentlik, ta’lim jarayonini loyihalashtirish va pedagogik innovatsiyalarga oid ishlari tasviriy san’at darslarini zamonaviy didaktik talablar asosida tashkil etish uchun muhim nazariy manba hisoblanadi. N.A.Muslimovning kasbiy kompetentlik va pedagogik faoliyatni takomillashtirishga oid ilmiy qarashlari tasviriy san’at o‘qituvchisining zamonaviy ta’lim jarayonidagi kasbiy vazifalarini nazariy jihatdan asoslash imkonini beradi. Tasviriy san’at o‘qituvchisining pedagogik faoliyati badiiy bilimlarni o‘rgatish, o‘quvchilarning individual ijodiy imkoniyatlarini aniqlash, ta’lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish hamda ijodiy natijalarni pedagogik jihatdan baholash kabi o‘zaro bog‘liq vazifalarni qamrab oladi.

Xorijiy ilmiy tadqiqotlarda ham tasviriy san’at ta’limining zamonaviy rivojlanish tendensiyalariga alohida e’tibor qaratilgan. Jumladan, E.W. Eisnerning san’at va ta’limga oid ilmiy qarashlarida badiiy faoliyatning o‘quvchilarda kuzatuvchanlik, tasavvur, estetik idrok, mustaqil fikrlash va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati asoslangan. Olimning yondashuviga ko‘ra, san’at ta’limi shaxsning bilish faoliyatini boyituvchi, turli yechimlarni izlash va badiiy ifoda vositalaridan ongli foydalanishga yo‘naltiruvchi pedagogik jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Shuningdek, H.Gardnerning ko‘p qirrali intellekt nazariyasi o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olgan holda tasviriy san’at mashg‘ulotlarini tashkil etishning psixologik-pedagogik asoslarini tushuntirish imkonini beradi. Ushbu nazariya doirasida vizual-fazoviy intellektning o‘ziga xos xususiyatlari tasviriy san’at darslarida obrazli tafakkur, fazoviy tasavvur, kompozitsion fikrlash va badiiy modellashtirish faoliyatini rivojlantirish bilan bog‘liq holda talqin qilinadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili tasviriy san’at ta’limida an’anaviy badiiy-amaliy mashg‘ulotlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta’lim resurslari va interfaol o‘qitish metodlari bilan uyg‘unlashtirish muhimligini ko‘rsatadi. Ayniqsa, muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, ijodiy izlanish, vizual tahlil, raqamli grafik modellashtirish va refleksiv baholash texnologiyalari o‘quvchilarning badiiy tafakkuri hamda mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlarga ega.

Tadqiqot mavzusiga oid ilmiy manbalarni qiyosiy o‘rganish natijasida tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishning pedagogik samaradorligi o‘quv mazmunining izchilligi, o‘qitish metodlarining o‘zaro uyg‘unligi, o‘quvchilarning individual ijodiy imkoniyatlari va ta’lim muhitining rivojlantiruvchi xususiyatlari bilan bog‘liqligi aniqlandi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tasviriy san’atning badiiy-estetik xususiyatlari bilan integratsiyalash, ijodiy topshiriqlarni differensiallashtirish hamda o‘quvchilarning badiiy faoliyat natijalarini kompleks baholash masalalari tadqiqotning muhim yo‘nalishlari sifatida belgilandi.

Tadqiqot metodlari. Mazkur tadqiqotda tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishning nazariy-pedagogik asoslarini aniqlash maqsadida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy-pedagogik tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish, pedagogik modellashtirish va pedagogik kuzatish metodlariga tayangan holda metodologik yondashuv ishlab chiqildi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish metodi orqali tasviriy san’at ta’limining mazmuni, zamonaviy pedagogik texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari, o‘quvchilarning badiiy-ijodiy faoliyatini rivojlantirishga oid nazariy qarashlar o‘rganildi. Ushbu metod tasviriy san’at ta’limining an’anaviy va innovatsion xususiyatlarini ilmiy jihatdan izohlash hamda zamonaviy ta’lim jarayonlarining asosiy pedagogik yo‘nalishlarini aniqlash imkonini berdi.

Qiyosiy-pedagogik tahlil metodi tasviriy san’at darslarida qo‘llaniladigan an’anaviy o‘qitish usullari va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning didaktik xususiyatlarini o‘zaro taqqoslashga yo‘naltirildi. Bunda o‘quvchilarning darsdagi faolligi, mustaqil ijodiy faoliyati, badiiy topshiriqlarni bajarish jarayoni, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi pedagogik hamkorlik hamda o‘quv natijalarini baholash imkoniyatlari asosiy tahlil mezonlari sifatida belgilandi. Tizimlashtirish va umumlashtirish metodlari yordamida tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishga ta’sir etuvchi pedagogik omillar, didaktik tamoyillar va innovatsion texnologiyalar mazmunan guruhlashtirildi. Mazkur metodlar zamonaviy tasviriy san’at ta’limining maqsadi, mazmuni, shakllari, metodlari va kutilayotgan natijalari o‘rtasidagi tizimli bog‘liqlikni nazariy jihatdan asoslashga yo‘naltirildi. Pedagogik modellashtirish metodi asosida tasviriy san’at darslarini tashkil etishning maqsadli, mazmuniy, jarayonli va natijaviy tarkibiy qismlari o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlikni ifodalovchi konseptual tuzilma ishlab chiqish nazarda tutildi. Ushbu yondashuv zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tanlash, ijodiy topshiriqlarni loyihalashtirish, o‘quvchilarning badiiy rivojlanish darajasini aniqlash va ta’lim natijalarini baholash jarayonlarini yaxlit tizim sifatida ko‘rib chiqish imkonini beradi.

Pedagogik kuzatish metodi tasviriy san’at mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning ijodiy faolligi, badiiy obraz yaratish jarayonidagi mustaqilligi, tasviriy ifoda vositalaridan foydalanish ko‘nikmalari hamda amaliy topshiriqlarni bajarishdagi individual xususiyatlarini o‘rganishga yo‘naltiriladi. Kuzatish jarayonida o‘quvchilarning ijodiy tashabbuskorligi, kompozitsion yechimlarni tanlashi, rang va shakllardan foydalanishi, badiiy g‘oyalarni mustaqil ifodalashi kabi ko‘rsatkichlarni hisobga olish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga asoslangan va integrativ yondashuvlar tashkil etadi. Tizimli yondashuv tasviriy san’at darslarining barcha tarkibiy qismlarini o‘zaro bog‘liq pedagogik jarayon sifatida o‘rganishni, kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarning badiiy-amaliy bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini rivojlantirishni, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv individual qobiliyat va ijodiy ehtiyojlarni hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatga asoslangan yondashuv o‘quvchilarning bevosita badiiy-ijodiy mashg‘ulotlarda faol ishtirok etishiga, integrativ yondashuv esa tasviriy san’at mazmunini zamonaviy ta’lim texnologiyalari va boshqa fanlar bilan uyg‘unlashtirishga qaratiladi. Umuman, ilmiy adabiyotlar tahlili va tanlangan tadqiqot metodlari tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etishning pedagogik imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslash, innovatsion yondashuvlarning didaktik xususiyatlarini aniqlash hamda o‘quvchilarning badiiy-estetik va ijodiy rivojlanishiga

yo‘naltirilgan ta’lim jarayonini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy xulosalar ishlab chiqish uchun metodologik zamin yaratadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etish masalasini nazariy-pedagogik jihatdan o‘rganish natijalari mazkur fan mazmunini o‘quvchilarning badiiy-estetik tafakkuri, ijodiy qobiliyatlari, mustaqil fikrlashi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirish zarurligini ko‘rsatadi. Zamonaviy ta’lim sharoitida tasviriy san’at mashg‘ulotlari o‘quvchilarga tasviriy ifoda vositalarini o‘rgatish bilan birga, ularning atrof-muhitni estetik idrok etishi, san’at asarlarini tahlil qilishi, mustaqil badiiy qarorlar qabul qilishi va o‘z ijodiy g‘oyalarini ifodalashiga imkon beruvchi yaxlit pedagogik jarayon sifatida namoyon bo‘ladi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili asosida tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarining samaradorligiga ta’sir ko‘rsatuvchi bir nechta muhim pedagogik yo‘nalish aniqlandi. Birinchi yo‘nalish o‘quvchilarning individual qobiliyatlari va ijodiy ehtiyojlarini hisobga olish bilan bog‘liq. O‘quvchilarning ranglarni idrok etishi, shakllarni tasvirlashi, kompozitsion yechimlarni tanlashi va badiiy obraz yaratish imkoniyatlari turlicha bo‘lganligi sababli, topshiriqlarni ularning tayyorgarlik darajasiga moslashtirish muhim pedagogik ahamiyatga ega. Bunday yondashuv o‘quvchilarning mustaqil ishlashiga, ijodiy tashabbus ko‘rsatishiga va o‘z imkoniyatlarini namoyon etishiga sharoit yaratadi.

Ikkinchi yo‘nalish zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tasviriy san’at darslari mazmuniga integratsiyalash bilan tavsiflanadi. Muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, amaliy-ijodiy topshiriqlar, vizual tahlil va interfaol o‘qitish metodlari o‘quvchilarning mashg‘ulotlarda faol ishtirok etishiga yordam beradi. Masalan, muammoli topshiriqlar orqali o‘quvchilarga ma’lum bir mavzuni turli kompozitsion usullarda ifodalash vazifasi berilishi mumkin. Bunda ular tasviriy vositalarni mustaqil tanlaydi, ranglar uyg‘unligini izlaydi, tasviriy yechimlarni taqqoslaydi va o‘z ishlarini asoslashga o‘rganadi.

Uchinchi yo‘nalish raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish imkoniyatlari bilan belgilanadi. Raqamli tasvirlar, virtual muzeylar, elektron ta’lim resurslari, grafik dasturlar va multimedia materiallari san’at asarlarini o‘rganish, badiiy uslublarni taqqoslash hamda kompozitsion yechimlarni tahlil qilish jarayonini boyitadi. Raqamli vositalardan foydalanish an’anaviy rasm chizish, rangtasvir va amaliy bezak san’ati mashg‘ulotlarini to‘ldirishi, o‘quvchilarning vizual axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Bunda texnologik vositalar badiiy-amaliy faoliyatning o‘rnini egallamasdan, uning mazmunini kengaytiruvchi didaktik vosita sifatida qo‘llanilishi lozim.

To‘rtinchi yo‘nalish milliy va umuminsoniy badiiy qadriyatlarni ta’lim mazmuniga kiritish bilan bog‘liq. O‘zbek xalq amaliy bezak san’ati, milliy naqshlar, miniatyura, me’moriy obidalar va zamonaviy tasviriy san’at namunalarini o‘rganish o‘quvchilarning badiiy dunyoqarashini kengaytiradi. Milliy san’at namunalarini tahlil qilish orqali naqsh elementlari, ranglar uyg‘unligi, simmetriya, ritm va kompozitsiya qonuniyatlarini o‘rgatish mumkin. Mazkur jarayon o‘quvchilarning milliy madaniy merosga munosabatini mustahkamlash va estetik didini rivojlantirishga yordam beradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tasviriy san’at darslarida ta’lim natijalarini baholash ham zamonaviy pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismidir. Baholashda tayyor ishning tashqi ko‘rinishi bilan cheklanib qolmasdan, o‘quvchining ijodiy g‘oyasi, tasviriy vositalardan foydalanishi, kompozitsion yechimni mustaqil tanlashi, ish jarayonidagi faolligi va o‘z faoliyatini tahlil qila olishi ham hisobga olinishi kerak. Jarayon davomida beriladigan tavsiyalar, o‘zaro fikr almashish va o‘z-o‘zini baholash o‘quvchilarning o‘z ijodiy faoliyatiga ongli munosabatini shakllantiradi. Zamonaviy tasviriy san’at ta’limining pedagogik imkoniyatlarini muhokama qilishda o‘qituvchining kasbiy kompetentligi ham muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi badiiy bilimlarni egallagan mutaxassis bo‘lish bilan birga, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishi, mashg‘ulotlarni maqsadli

rejalashtirishi, zamonaviy ta’lim vositalarini tanlashi va ijodiy faoliyatni pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlashi zarur. O‘qituvchining yo‘naltiruvchi va rag‘batlantiruvchi faoliyati o‘quvchilarda erkin fikrlash, ijodiy izlanish va o‘z g‘oyalarini badiiy ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Olingan nazariy natijalar tasviriy san’at darslarining samaradorligi bir nechta pedagogik omillarning o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Mazkur tadqiqot doirasida shakllantirilgan xulosalar ilmiy adabiyotlar tahlili va nazariy umumlashtirishga asoslangan. Zamonaviy ta’lim yondashuvlarining amaliy samaradorligini miqdoriy jihatdan aniqlash uchun keyingi tadqiqotlarda pedagogik tajriba-sinov ishlari, kuzatish natijalari, o‘quvchilar ijodiy ishlari va baholash mezonlari asosida qo‘shimcha empirik tekshiruvlar o‘tkazish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini tashkil etish o‘quvchilarning badiiy-estetik tafakkuri, ijodiy qobiliyatlari, mustaqil fikrlashi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan muhim pedagogik vazifalardan biridir. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish uchun tasviriy san’atning o‘ziga xos xususiyatlarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va o‘quvchilarning individual imkoniyatlari bilan uyg‘unlashtirish talab etiladi. Ilmiy-nazariy tahlillar tasviriy san’at ta’limida shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatga asoslangan va integrativ yondashuvlardan foydalanishning ahamiyatini ko‘rsatadi. Ushbu yondashuvlar o‘quvchilarning badiiy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘lash, ijodiy topshiriqlarni mustaqil bajarish, san’at asarlarini tahlil qilish va o‘z ijodiy qarashlarini asoslash imkoniyatlarini kengaytiradi. Tasviriy san’at darslarida muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, interfaol metodlar, raqamli grafik vositalar va multimedia resurslaridan maqsadli foydalanish o‘quv jarayonining mazmunini boyitadi. Bunday vositalarni an’anaviy badiiy-amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish o‘quvchilarning tasviriy ifoda vositalaridan foydalanish, kompozitsion yechimlarni ishlab chiqish va ijodiy g‘oyalarni amalga oshirish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Ta’lim natijalarini baholashda o‘quvchilarning tayyor ijodiy ishlari bilan bir qatorda, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy izlanishi, tasviriy vositalarni tanlashi, ish jarayonidagi faolligi va o‘z faoliyatini tahlil qilish qobiliyatini ham hisobga olish lozim. Mezonlarga asoslangan baholash va muntazam pedagogik fikr-mulohaza o‘quvchilarning ijodiy rivojlanish dinamikasini kuzatish hamda keyingi ta’limiy vazifalarni belgilashga yordam beradi. Umumiy xulosa sifatida aytish mumkinki, tasviriy san’at darslarida zamonaviy ta’lim jarayonlarini takomillashtirish pedagogik texnologiyalarni tanlash, badiiy-amaliy faoliyatni tashkil etish, raqamli resurslardan foydalanish va o‘quvchilarning individual ijodiy imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlashning o‘zaro uyg‘unligiga asoslanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ–637-son «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF–5847-son «O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 2019.
3. Abdullayev N. San’at tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1986.
4. Boymetov B. Qalamtasvir. – Toshkent: Musiqa, 2006.
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir. 1-qism. – Toshkent, 2002.
6. Musurmonova A., Isaqulova N.J., Jumaniyozova M.T., Jumayev A.Sh. Umumiy pedagogika. II qism. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent, 2020.